

## עניינים תוכן

|                                                         |    |
|---------------------------------------------------------|----|
| מבוא .....                                              |    |
| פרק ראשון : מודרניות .....                              | 5  |
| פרק שני : מחשבה ביקורתית ורציונליזציה .....             | 7  |
| פרק שלישי : מהי נאורות? .....                           | 9  |
| פרק רביעי : כיצד הנאורות והמודרניות השפיעו על הדת ..... | 13 |
| פרק חמישי : ניטשה .....                                 | 15 |
| פרק שישי : סיכום .....                                  | 18 |
| ביבליוגרפיה .....                                       | 22 |

## מבוא

עבודה זו תעסוק בכתבי ניטשה בנוגע לדת. ניטשה היה נשוא הבשורה אשר הודיע על סיומו של תפקידה ההיסטורי של הדת באופן רשמי על התרבות האנושית ועל תחילתה של שיטות פילוסופיות ומוסריות אחרות אשר נועדו להחליף את הדת ולספק לו אלטרנטיבה. שאלת המחקר של עבודה זו היא מה היה היחס של ניטשה בנוגע לדת. הסוגיות המרכזיות אשר נגזרות מתוך שאלת המחקר הזו היא ההשפעה של הדת על תפיסות ערכיות בעולם הדמוקרטי מערבי שלאחר שקיעת הדת והדרך שבה הדת עיצבה את דרך המחשבה ואת המוסר הנהוג של בני התקופה. אם כן כדי להבין את תפיסתו של ניטשה בנוגע לדת יש להבין את הדרך שבה הוא ראה את תפקידה של הדת בחברה ואת ההשפעה של על מוסדות המדינה ודרך התנהלות החברה בדרכי הביטוי הלא דתיות שלה.

עבודה זו תחולק לשישה חלקים אשר יספקו את הרקע ואת הדרך למענה על שאלת המחקר. הפרק הראשון של עבודה זו יעסוק בתופעת המודרניות הפרק ינתח את תפיסות שונות של חוקרים בנוגע למודרניות ויבקש להצביע על דרכים שונות שבהם ניתן לנתח את תופעת המודרניות. הפרק השני של העבודה יעסוק במושג המחשבה הביקורתית של החברה. הוא יעמוד על חשיבות המחשבה הביקורתית ועל הדרך שבה מסוגלת דרך מחשבה זו ליצור תמורה של ממש בחברה האנושית ולשחרר אותה מכבלי העבר. הפרק השלישי של העבודה יעסוק בשאלה מהי נאורות. הגדרה למונח זה היא אינה פשוטה וכדי לעשות זאת אביא את דבריו של עמנואל קאנט יחד עם ספרות מחקר אשר תנתח את דבריו של קאנט ותבהיר את תפיסתו של קאנט בנוגע לנאורות. הפרק הרביעי של העבודה יבקש להתמקד בהשפעה של שניים מן המונחים הקודמים, נאורות ומודרניות, בנוגע להשפעתם על הדת. לאחר בירור הרקע והמושגים החשובים להבנת ניטשה הפרק החמישי ינתח את ניטשה עצמו בקשר לתפיסה שלו בנוגע לדת. הפרק השישי יהיה סיכום של כל האמור בעבודה זה ויבקש לתאר את התשובה לשאלת המחקר באופן ישיר.

שיטת העבודה של מחקר זה היא ציון משנתו של ניטשה בנוגע לתפיסתו בנוגע לדת, תוך זיקה לחוקרים שונים אשר הדגישו היבטים שונים ומושגים שונים אשר קשורים לדרך שבה ניטשה תיאר את השפעת הדת על החברה כולה. לא מדובר בחקר מקרה מסוים אלא בניית שיטתי של תופעת הדת בחברה מנקודות מבט שונות. סוג המקורות אשר יעשה בהם שימוש בעבודה זו יכולות להיות מקורות ראשוניים אשר אותם כתב הוגה הדעות עצמו ונביא את דבריו באופן ישיר לצד ספרות מחקר של חוקרים שונים אשר עסקו בתופעות השונות ועשויים לחדד את ההבנה שלנו בנוגע לתופעות השונות אשר מרכיבות את היחס של ניטשה לדת.

## פרק ראשון: מודרניות.

מודרניות הוא מושג אשר מסמן את העכשווי או את הווה. לרוב

הוא מושג אשר מתאר את הדפוסים והמגמות אשר נוצרו בחברה במאות האחרונות, החל מן המהפכה התעשייתית. בין השינויים השונים אשר חלו בעקבות הופעת המודרניות הם תיעוש הולך וגובר ויחד עמו צמיחה של הכלכלה הקפיטליסטית, איבוד ההגמוניה של הדת לטובת תהליכי חילון, הולדה של חשיבה רציונליות (תהליך קשור להופעת החילון) ותהליכי בידול בין המוסדות החברתיים השונים אשר עד לאותה העת היו קשורים תחת מסגרת הוליסטית אחת. מבחינה תפיסתית אחת המגמות הבולטות של תופעת המודרניות היא קשירת ההווה לעבר העתיד יותר מאשר על העבר. במילים אחרות, האדם החל להסתכל על הווה בתור נקודת ההתחלה לעתיד ולא כנקודת סיום של העבר<sup>1</sup>. בכך הוא החל להקדיש תשומת לב מרובה לדרכים שבהם יהיה ניתן לשפר את המין האנושי ולא רק להתנחם בכך שהגענו עד הלום.

תופעות נוספות אשר קשורות לתקופת המודרניות הם שיפורים טכנולוגיים אשר שינו את האופי היומיומי של בני האדם באופן תדיר ואשר הופכים להיות קיצונים יותר ויותר עם המשכו של תהליך המודרניות. באופן כזה או אחר, המודרניות התגבשה בתוך התחשבות בנסיבות ההיסטוריות בהם היא צמחה. אחד ממאפייני אותם הנסיבות היו פלורליזם מבני ותרבותי חסר תקדים ביחס לעבר. כמו כן היא גם מתאפיינת בצדדים שלילים אותם החוקר איזנשטדט מגדיר בתור השפעות ברבריות<sup>2</sup>. השפעות אלו הינם השפעות קדם מודרניות אשר לא בוטלו עם תחילת התקופה המודרנית, המזוהה עם הפלורליזם, אלא המשיכו להתקיים גם בתקופה המודרנית תחת מעטה נסתר.

דרך נוספת שבה ניתן לבחון את תופעות המודרניות היא דרך ראיית המודרניות לא בתור תקופה היסטורית אלא כאל גישה. הכוונה במונח גישה היא באופן ההתייחסות של האדם לנושאים אקטואליים אשר מרכיבים את סביבתו. אם נבחר בדרך זו נוכל לתאר את כל ההיסטוריה בתור מאבק שבין מודרניות ובין אנטי מודרניות ולא דרך הבחנה של תחילת התקופה המודרנית מתקופה מסוימת. הרצון של היחיד לשפר את הווה עד כמה שאפשר מבחינת האפשרויות של האנושות עומד בבסיסה של גישה זו והוא זה

<sup>1</sup> Regilme, Salvador Santino F., Jr. 2012. "Social Discipline, Democracy, and Modernity: Are They All Uniquely 'European'?" . Hamburg Review of Social Sciences 6, no. 3 / 7. no. 1: 94–117.

<sup>2</sup> איזנשטדט, ש. נ., 2010. **ריבוי המודרניות** (תרגום: רות בר-אילן), ירושלים: מכון ון-ליר והקיבוץ המאוחד, עמ' 53.

אשר מבחין בינה ובין מגמות אנטי מודרניסטיות<sup>3</sup>. יש להסביר כי לא מדובר בקידוש רגע מסוים מן הווה כדי לנסות להנציח אותו, אלא לחיות את הווה מתוך מחשבה של עיסוק יעיל בו עד כמה שאפשר. על האדם לעצב את עצמו בכל רגע בהווה ולדאוג לכך שהוא יהיה הגרסה הטובה ביותר של עצמו, בכל רגע שהוא מתקיים בו. זוהי הגישה המודרנית לחיים שלפיה חי האדם המודרניסטי<sup>4</sup>.

---

<sup>3</sup> פוקו, מ., "נאורות מהי?" בתוך: הנאורות פרויקט שלא נשלם? , עמ' 88-85

<sup>4</sup> שם, עמ' 88-85